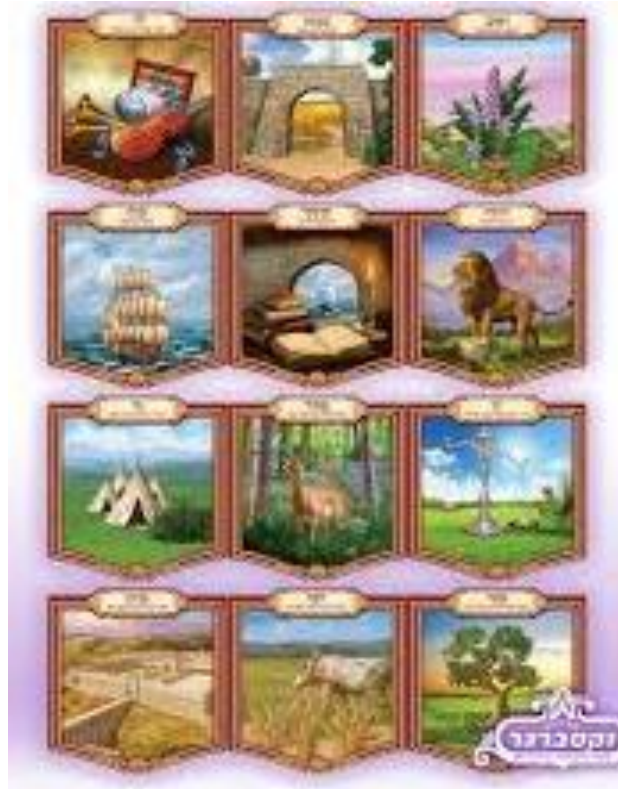

משבטי התנ"ך

לישראלים כיום

עיון בשבטי ישראל בתנ"ך
ובמשמעות שלהם בחברה הישראלית כיום

מאת : לוי סודרי

© כל הזכויות שמורות

אודות המחבר

לוי סודרי התנ"ך למבוגרים תשע"ו
בעל תואר מ.א בלשון העברית. האוניברסיטה העברית ירושלים
מייסד ומנהל בית מדרש "צמח דוד" ברמת בית שמש ללימוד תנ"ך בחיבור לסוד.

אתר: ZEMACHDAVID.COM

בעל הספרייה התורנית המוקלטת : WWW.LEVISUDRI.COM

ממקימי "ערוץ מאיר לילדים"

בעל ערוץ שיעורים ותפילות ביוטיוב ("לוי סודרי" ביוטיוב)

מורה ומחנך בבית שמש

(פרטים נוספים באתר לעיל. ב"אודות")

נייד 0506754604

אימיל : sudrilevi@gmail.com

"לאקמא שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו"

הקדמה

הויכוחים הניטשים בחברה הישראלית כיום, אין הם מנותקים מהמתחולל בתנ"ך. סיפור יוסף ואחיו לא תס¹. ההסטוריה והעמים החליטו לקרוא לנו בעידן החדש בשם ישראל. וכך גם אנו. ישראל בתנ"ך עוסק בעם הקרוי ישראל, בניו של ישראל אבינו. ישראל הוא ביטוי לעיתים הוא סתמי (כל ישראל) ולעיתים בניגוד ליהודה (ישראל ולא יהודה). הספר שלפניכם נטוע היטב בהבנה שמשפחת יעקוב לא לחינם נוצרה בצורה "מסובכת". יעקוב נשא ארבע נשים, שהן ארבע אחיות למעשה. משפחת ישראל אינה אלא מיקרוקוסמוס של האנושות כולה. שבעים נפש. שבעים אומות. הרוצה להבין את האנושות צריך ללמוד את ישראל, ולהיפך.

עוד מבוסס ספר זה על התובנה העתיקה של חכמינו "נבואה שנערכה לדורות נכתבה", שכן כל דברי התנ"ך אינם עומדים רק בפני עצמם כסיפור, עמוק ככל שיהיה. סיפורי התנ"ך הם התוכנית האלוקית לתיקון עולם והשראת שכינה, דרך כל הסיפורים שמתגלגלים בדמויות שהולכות ונתקנות מחטא אבינו האדם הראשון תיקון אחר תיקון².

¹ בעבר ערכנו דיון עם פרופ יהודה אייזנברג באוניברסיטת בר אילן במסגרת השתלמות מורים. נשאלה השאלה מהו הספר הדראמטי ביותר בתנ"ך. התשובה היתה ללא ספק ספר שמואל. ובפרט שמואל ב. כן, יותר מסיפורי התורה. גם לטעמי זה כך. אולם לאחר דיון ומחשבה שניה ושלישית התשובה שהגיע מהקהל היתה "יוסף ואחיו". אני מסכים גם לזה. עם כל הדרמאטיות שבספר שמואל, העוסק במלחמות דוד, דוד וגוליית, דוד ויהונתן, יואב בן ערויה ומעלליו, מרד אבשלום ושיבת דוד למלוכה. עדיין סיפור יוסף ואחיו מוביל. והשאלה מדוע. התשובה לעניות דעתי היא שסיפור יוסף ואחיו אוביקטיבית מרתק ביותר. אך לא די בזה. הוא פשוט לא תס. הוא נמשך בדורנו. נסתפק בדוגמא מתוך דברי הגרא בספר קול התור. שם מסביר הגרא שכשהגאלה תגיע בפועל יהיו אנשים שלא יכירו בה. פשוט יתכחשו. מנין? הגרא תולה עצמו בפסוק "ויכר וסף את אחיו והם לא הכירוהו. בפשטות יוסף זו הציונות של ימינו שהכירה את בניה, אך חלק מבניה פשוט לא הכיר בה.

² דוגמא בלבד להמחשה היא לבן הארמי, שהתגלגל בנבל הכרמלי. (שים לב לגלגול האותיות)

החברה הישראלית היהודית כיום מורכבת בעיקר מעולים. שכבות שכבות של עולים, שלב אחר שלב. נוצר כאן תמהיל שיש לעמוד עליו.

כפי שכתבנו בהקדמה, אין ה"שבטים" של ימינו מנותקים משבטי התנ"ך. אלא שאחרי גלות ארוכה קשה מאוד למתוח קוים ברורים. יש היודעים למתוח קוים אנתרופולוגים ויש קוים סוציולוגים. ויש גם "בחינות" או ספירות, כלומר הפונקציה הרוחנית שממלא כל שבט. אני רוצה לעסוק בשלושת הקוים ובפרט באחרון, שהעיסוק בו ננטש. עם תחיית האומה בארצה ישלהחיות את ימוד הסוד המשקף נאמנה את מצבנו.

כדי לשבר את און הקורא אדגים כאן דוגמית העוסקת בתורת הסוד: שבט דן בתנ"ך מופיע אחרון או כמעט אחרון כמעט בכל הרשימות³. עליית האתיופים בדורנו, אחרי עליות רבות מאירופה, ממזרח וממערב, דומה לזה. זה יכול להיות סיפור אנתרופולוגי, אך לא בהכרח, העיקר שהוא ממלא פונקציה וזאת.

העיסוק בשבטים – ביולוגי או פונקציונאלי⁴ ?

זוהי סוגיא רחבה ועמוקה, ומכיון שאני מתכוון בספרי זה למתוח קוים דמיון בין שבטי התנ"ך לישראלים כיום, אסביר את דבריי, המבוססים על ספרות קודמת

³ אכן זו מהותו של דן. אחרון ואחורי. יש לכך הרבה ראיות. נביא כאן קודים בלבד שיורחבו בהמשך הספר: ויפול רוכבו אחר. חושים בן אחר. עובדי אלוקים אחרים. ונשתדל להרחיב בשבט עצמו.

⁴ על הענין הפונקציונאלי ראה לקמן בפרק העוסק בבנימין (בנימין הוא פונקציה/ממלא מקום יוסף)

כשאנו דנים באדם פרטי ובמישור ההלכתי אנו דנים דיון ביולוגי. מי האב. מי האם. וכן בענין כהן לוי וישראל. וכדומה. אבל כשאדם מתגייר הוא כבר "מדלג" על עניני ביולוגיה ועוסק בשינוי זהות.

זה באדם פרטי. אך בעמים, שבטים וציבורים הענין שונה, מורכב ומסובך יותר. יש מישור ביולוגי כמובן, אבל ככל שעטובר הזמן, המישור הביולוגי הולך ומסתבך, אין גזע טהור, "בא סנחריב ובלבל את האומות". האומות מתערבבות זו בזו. יש דתות שונות וגזעים שונים בכל דת. ומה עם היהודים? תסבוכת גלות. התבוללות ומה לא?

מה עושים? איך יודעים מיהו יהודי. מיהו עמוני מיהו מואבי. מיהו גוג. מיהו עמלק? מהי איראן, מצרים, גרמניה ועוד. ולענין ספרנו: מי משבט יהודה. מי לוי. מי המשיח.

אין פתרון קסם. הענין מורכב ומסובך וגדול מאיתנו. זהו ענין לנביאים. עד כדי כך שמלאכי הנביא האחרון הבטיח ש"יהיה בסדר", כי אליהו הנביא יבוא לפני הגאולה ויעשה בידוק וזיקוק של שבטי ישראל. בספר מלאכי פרק ג: "וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אתם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה":

אולם יש לפנינו אוצר – תורת הסוד. היא מדברת על פרמטרים נוספים שאינם ביולוגים, אלא הם כעין פונקציה, כמו גלגול, עיבור, ניצוץ. ויש שמתבצע בנפש, ברוח בנשמה, בחיה וביחידה. הרבה אופנים ודרגות. למשל אין אנו יודעים מיהם שבעת עמי כנען אבל מקובלים הבינו ששבעת עמי כנען התגלגלו בשבעת עבאות ערב שקמו עלינו ותקפו אותנו בתש"ח.

אין יודעים מיהו עמלק אבל תודעת הקולקטיב בישראל מעביעה על גרמניה והשואה בדור הקודם, ועל איראן בדור הזה. הם ממלאות פונקציה של עמלק. זה מה שחשוב. וזו האמת הנראית לעין.

כך לענין השבטים . אין יודעים מי זה מי אבל יש פונקציות וזהויות דומות לצד ביולוגיה וספרי יוחסין שעם ישראל עשה לעצמו בגלות.

מקובל לומר שתמצית עם ישראל בארץ ישראל הוא המשולש לוי יהודה ובנימין. כלומר מלכות בני לאה לצד מלכות בני רחל ושבט לוי מחבר. זהו המינוח לקיום עם ישראל. נכון , יש נציגות ביולוגית מכל השבטים שהרי ירמיהו הלך להחזיר את השבטים והחזיר מעט. (ירמיה

(ג)

פרק א: מה הם השבטים

נפתח בפסוקים העוסקים בלידת השבטים

בראשית פרק כט – ל

וַיֵּרָא יְהוָה כִּי־שָׁנְאוּהָ לְאֵה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה: לֵב וַתֵּהָרֵן
 לְאֵה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **רְאוּבֵן** כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעֵינָי כִּי
 עָתָה יִיָּאֵה־בְנֵי אִישׁוֹ: לֵב וַתֵּהָרֵן עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **שִׁמְעוֹן**: לֵד וַתֵּהָרֵן
 כִּי־שָׁנְאוּהָ אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **שִׁמְעוֹן**: לֵד וַתֵּהָרֵן
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **לֵוִי**: לֵה וַתֵּהָרֵן עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
 הַפֶּעַם אֲנִי אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאתָ עַל־כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ **יְהוּדָה** וַתַּעֲמִד מְלֻדָּתָ:
 א וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָהּ לִיעֲקֹב וַתִּקְנֶנָּה רָחֵל בְּאַחֲתָהּ וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **בְּרָחֵל**
 וַיִּקְרָא הָבֶהֱ לִי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אָנֹכִי: ב וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל
 וַיֹּאמֶר הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּנּוּ פְרִי־בֶטֶן: ג וַתִּקְרָא הִנֵּה
 אֲמַתִּי בְלֵהָה בָּא אֵלַיָּהּ וַתֵּלֶד עַל־בְּרָכִי וְאֶבְנָה גַם־אָנֹכִי
 מִמֶּנָּה: ד וַתִּתֵּן־לוֹ אֶת־בְּלֵהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ
 יַעֲקֹב: ה וַתֵּהָרֵן בְּלֵהָה וַתֵּלֶד לִיעֲקֹב בֶּן: ו וַתִּקְרָא רָחֵל דְּנֵנִי אֱלֹהִים וְגַם
 שָׁמַע בְּקֻלִּי וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ **דָּן**: ז וַתֵּהָרֵן עוֹד וַתֵּלֶד
 בְּלֵהָה שִׁפְחָתָהּ רָחֵל בֶּן שֵׁנִי לִיעֲקֹב: ח וַתִּקְרָא רָחֵל נַפְתָּלִי אֱלֹהִים |
 נַפְתָּלִי עִם־אֲחֹתִי גַם־יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **נַפְתָּלִי**: ט וַתֵּרָא לְאֵה כִּי
 עָמְדָה מְלֻדָּתָ וַתִּקַּח אֶת־זֶלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֶתָּה לִיעֲקֹב
 לְאִשָּׁה: י וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לְאֵה לִיעֲקֹב בֶּן: יא וַתִּקְרָא לְאֵה בְּגַד (בָּא
 גֵּד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ **גָּד**: יב וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לְאֵה בֶן שֵׁנִי
 לִיעֲקֹב: יג וַתִּקְרָא לְאֵה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשֶׁר־וָנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
אֲשֶׁר: יד וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בִּימֵי קְצֵיר־חַטִּים וַיִּמְעַא דּוֹדָאִים בְּשָׂדֵהּ וַיָּבֵא
 אֶתָּם אֶל־לְאֵה אִמּוֹ וַתִּקְרָא רָחֵל אֶל־לְאֵה תִנִּי־נָא לִי מִדּוֹדָאִי
 בְּנֵד: טו וַתִּקְרָא לָהּ הַמַּעֲטָ קַחְתִּיךָ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוֹדָאִי בְנֵי
 וַתִּקְרָא רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָאִי בְּנֵד: טז וַיָּבֵא יַעֲקֹב

מן־השָׁדָה בְּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכַר
 שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָה הַזֹּאת: יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־
 לָאָה וַתַּחַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי: יח וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי
 אֲשֶׁר־נָתַתִּי שְׂפָחְתִּי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ **יִשְׂשַׁכָּר**: יט וַתַּחַר עוֹד לָאָה
 וַתֵּלֶד בֶּן־שֵׁשִׁי לְיַעֲקֹב: כ וַתֹּאמֶר לָאָה זָבַדְנִי אֱלֹהִים | אֲתִי זָבַד טוֹב
 הַפֶּעַם וְזָבַלְנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שֵׁשָׁה בָּנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
זְבֻלוֹן: כא וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ **דִּינָה**: כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים
 אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ: כג וַתַּחַר וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר אֶסְרָא אֱלֹהִים אֶת־חֲרָפְתִּי: כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ **יוֹסֵף** לֵאמֹר יוֹסֵף
 יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֵר:

בראשית לה, טז

וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד כְּבֵרֶת־הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רַחֵל
 וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ: יז וַיְהִי בְּהַקְשׁוֹתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּיִּלְדֵת אֶל־
 תִּירְאֵי כִּי־גַם־זֶה לָדָּ בֶן: יח וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
בֶּן־אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין: יט וַתָּמֶת רַחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה
 הוּא בֵּית לְחָם:

עיון לאור הפסוקים

סדר לידת השבטים מהותי ביותר ויש לו פרשנות רבה ומסועפת. אנו
 נאחז דרכנו ונסביר בפשטות: לאה יולדת ארבעה בנים ואז עומדת
 מלדת, פירושו של דבר שעקרונית עם לידת יהודה היתה המשפחה
 מושלמת⁵. לאה יולדת שליש מהשבטים ומסיימת תפקידה. רק בשלב

⁵ ראה בכתבי האר"י. שער הפסוקים על הפסוק "ויאהב יעקב את רחל". ועוד.

זה נכנסת רחל לתמונה ומקנאה. היא ממציאה רעיון חדש ישן. ללדת בן ברחמה של שפחתה. זה אינו רעיון חדש זה רעיון של שרה אימנו.

ב וַתֹּאמֶר שְׂרַי אֶל-אַבְרָם הֲנֵה-נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלֶּדֶת בָּא-נָא אֶל-שְׁפַחְתִּי
אוֹלֵי אֲבֹנֵה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שְׂרַי : ג וַתִּקַּח שְׂרַי אִשְׁת-אַבְרָם אֶת-
 הָגֵר הַמִּצְרִית שְׁפַחְתָּהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתֵּתֶן אֶתָּה
 לְאַבְרָם אִישָׁה לּוֹ לְאִשָּׁה :

וַתֹּאמֶר הֲנֵה אֶמְתִּי בְלֶחָה בָּא אֵלַיָּה וַתֵּלֶד עַל-בְּרַכִּי **וְאֲבֹנֵה גַם-אֲנֹכִי**
מִמֶּנָּה:

ממעשה זה יוולדו דן ונפתלי. אל לנו להמעיט בערך מהלך זה. רחל היא המובילה, הא תחנך היא תממן לימודים וכו, והעיקר היא תקרא בשם. היא תאמר שהקב"ה דן אותה, בלהה כמעט לא עד בענון. שם הוא כלי. כלי הוא מלכות. מבחינת רחל דן הוא הילד הראשון לה בעולם. נראה בהמשך התנ"ך שיש קשר בין דן לבנימין. אח"כ נולד נפתלי.

אם כן שישה מהלכים בלידת השבטים:

- א. לאה יולדת ארבעה. ראובן שמעון לוי יהודה.
- ב. רחל מכניסה את בלהה ונולדו דן ונפתלי
- ג. לאה עושה כמעשה רחל ומכניסה את זלפה. נולדו גד ואשר
- ד. ראובן מוצא דודאים. לאה חוזרת ללדת. יששכר זבולן נולדים
- ה. רחל יולדת את יוסף
- ו. רחל יולדת את בנימין בארץ ישראל